

Tadeusz Skoczek

Słowo wstępne

Niepodległość i Pamięć 21/3-4 (47-48), 5-8

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Słowo wstępne

„Niepodległość i Pamięć” jest kwartalnikiem humanistycznym mającym z założenia szeroki zakres tematyczny i misję do spełnienia. Numery tematyczne, monografie jednego wydarzenia historycznego czy opis pojedynczego zjawiska mogą być zabójcze dla normalnej, systematycznej pracy redakcji. Pisano o tym w słowie wstępnym do podwójnego numeru kwartalnika w 2013 roku (Rocznik XX, numeracji ciągłej 43–44). Jednak rzeczywistość muzealna, trudności ekonomiczne i, nade wszystko, konieczność podzielenia się z szerszym odbiorcą wynikami naukowych dokonań pracowników i współpracowników zmusza niekiedy do odstępowania od żelaznej zasady. Dlatego – po wspomnianym podwójnym numerze poświęconym rzezi wołyńskiej 1943, wydanym dokładnie w 70. rocznicę ludobójstwa dokonanego na Polakach przez Ukraińską Powstańczą Armię – wydrukowaliśmy znowu z konieczności podwójny numer. Zawiera materiały z konferencji naukowej „Powstanie Styczniowe w literaturze i sztuce” zorganizowanej w Muzeum Niepodległości (16–17 października 2013).

Warto przypomnieć, że Muzeum Niepodległości przygotowało z okazji 150. rocznicy Powstania Styczniowego wiele zdarzeń.

Największym sukcesem jest zainicjowany w 2013 roku proces rewitalizacji X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, oddziału Muzeum Niepodległości. Korzystając z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007–2013 wdrażamy projekt pod nazwą „Kompleksowa poprawa oferty kulturalnej i wzrost dostępności do kultury obiektów Muzeum Niepodległości w Warszawie poprzez rewitalizację i modernizację oddziału – Cytadeli Warszawskiej – w szczególności X Pawilonu, XI Pawilonu, Bramy Bielańskiej i dziedzińca”. Realizujemy go pod hasłem „Dla rozwoju Mazowsza” przypominając, że Muzeum Niepodległości jest instytucją kultury Samorządu Województwa Mazowieckiego. Będąc beneficjentem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego realizujemy plan promocji projektu, którego częścią są poszczególne numery kwartalnika „Niepodległość i Pamięć”. Szczegółową informację zamieszczamy również w prezentowanym numerze.

O problemach z rewitalizacją obiektów historycznych dyskutowaliśmy podczas konferencji pt. „Cytadela Warszawska. Ochrona dziedzictwa

kulturowego – perspektywy”, która odbyła się 23 października 2014 roku. Jej celem jest zaprezentowanie zmiany projektowej oraz przedstawienie planów muzeum na przyszłość. Ważnym zadaniem będzie przybliżenie uczestnikom nowych możliwości prezentacji oferty kulturalnej Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej po zakończeniu realizacji projektu, co nastąpi latem 2015 roku.

Obchody 150. rocznicy Powstania Styczniowego zainaugurowaliśmy 26 stycznia 2013 roku konferencją zorganizowaną wspólnie ze Związkiem Szlachty Polskiej. W Sali Pompejańskiej Hotelu Europejskiego, kiedyś bardzo pięknej, ozdobionej malowidłami Karola Marconiego, historycznie związanej z polskim ruchem oporu faktem, że tu właśnie wystawiono zwłoki pięciu poległych podczas manifestacji patriotycznej w 1861 roku, wygłoszono szereg interesujących referatów. Szkoda, że nie udało się wydać zapisów tych wystąpień w formie książkowej. Konferencja miała oryginalnie zaplanowane założenia. Określa je precyzyjnie rozbudowany tytuł: „Powstanie Styczniowe. Polak i jego marzenia. Losy jednostki na tle wydarzeń 1863 roku”.

Koledzy z Oddziału Muzeum Niepodległości przygotowali w związku z inauguracją obchodów stu pięćdziesięciolecia Powstania Styczniowego wiele zdarzeń w X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej oraz pod Krzyżem Traugutta. Zostaną one udokumentowane przy innej okazji.

Warto przypomnieć, że nasza instytucja, wspólnie z Muzeum Mazowieckim w Płocku, przygotowała wystawę „Gorzka chwała. Cieniom Stycznia 1863” zainaugurowaną w Płocku dokładnie w dniu historycznej rocznicy (22 stycznia 2013), przeniesioną później do Muzeum Niepodległości (17 maja 2013). Wystawie towarzyszył w obu instytucjach rozbudowany program edukacyjny i wydawniczy. Album *Powstanie Styczniowe* wydany w muzealnej serii Polskie Powstania Narodowe stał się wydarzeniem równie ważnym jak wystawa. Przyniósł obu placówkom szereg nagród, między innymi nagrodę Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, nagrodę im. prof. Jerzego Skowronka i nagrodę marszałka województwa w konkursie na doroczne Mazowieckie Zdarzenia Muzealne „Wierzba”.

Nie można było oprzeć się pokusie wydania w naszym czasopiśmie materiałów z konferencji na temat literackich ech Powstania Styczniowego.

Podobnie jak w niniejszym numerze nie można było nie zamieścić kilku materiałów związanych z konferencją „Kościół katolicki w najnowszych dziejach Polski” (Muzeum Niepodległości, 16 kwietnia 2014), przygotowaną na okoliczność kanonizacji papieża Jana Pawła II. Organizatorzy: Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Ludowe Towarzystwo Naukowo-Kulturalne oraz Muzeum Niepodległości pracują nad wydaniem wygłoszonych referatów. Zapowiada je publikowany tekst o. Jana Mazura OSPPE. Pozostałe teksty, ks. Henryka Skorowskiego SDB oraz Stanisława Dziedzica uzupełniają i rozwijają problematykę, pozostawiając treść referatów do przyszłej publikacji. Wymienione artykuły naukowe zamieszczamy w dziale pierwszym, natomiast interesujący tekst publicystyczny Ryszarda Miazka w dziale „Muzealnictwo”, gdzie znajdują się zazwyczaj różnego rodzaju materiały, sprawozdania, omówienia.

Zasadniczo podtrzymujemy pomysł zamieszczania artykułów zgodnie z zasadą chronologii omawianych tematów. Nie zawsze to się udaje, stąd liczymy na wyrozumiałość czytelników. Rozpoczynamy artykułem okolicznościowym Stanisława Dziedzica poświęconym Włodzimierzowi Tetmajerowi, wielkiemu polskiemu patriocie, który miał wielkie zasługi w walce o niepodległość Polski. Autor artykułu otrzymał 16 grudnia 2013 Nagrodę im. Włodzimierza Tetmajera. Muzeum Niepodległości było też jednym z wnioskodawców specjalnej uchwały sejmowej przypominającej 90. rocznicę śmierci tego artysty i polityka. Notkę o nagrodzie, o jej patronie oraz stenogram i uchwałę Sejmu zamieszczamy na końcu naszego wydawnictwa.

Staraliśmy się zaprezentować różnorodne artykuły, pod względem treści i formy. Przeważa tematyka historyczna. Jolanta Załęczny, wykorzystując materiały pamiątkarskie, śledzi losy weteranek Powstania Styczniowego na przełomie XIX i XX wieku oraz w niepodległej Polsce. Bogumiła Zalewska-Opasińska przybliży nieznaną epizod z Września 1939 uzupełniając niejako publikację, jaką Muzeum Niepodległości wydało w 2013 roku pt. *Dziedzictwo i pamięć Września 1939 na Mazowszu*. Robert Hasselbusch rekonstruuje losy trzech przyjaciół z warszawskiego podwórka aresztowanych przez gestapo, przesłuchiwanym w alei Szucha, więzionym na Pawiaku. Władysław Weker przypominając czasy powojenne rekonstruuje wysiłki nowej władzy mające na celu ekstradycję jednego z dowódców okupacyjnej partyzantki.

W rozdziale *Źródła, relacje, wspomnienia* umieściliśmy interesujący artykuł Igora Mielnikowa na temat białoruskiej listy katyńskiej. W niedalekiej przyszłości wrócimy do tego tematu. Ponadto zająć się powinniśmy upamiętnieniem innej przerażającej zbrodni z okresu II wojny światowej, ludobójstwem w lasach ponarskich pod Wilnem. W Ponarach litewscy kolaboranci wymordowali w latach 1941–1944 ponad 70 tysięcy Polaków i Żydów.

W rozdziale poświęconym muzealnictwu przedstawiamy dwa artykuły omawiające zbiory Muzeum Niepodległości. Pierwszy, *Sport, patriotyzm, pamięć*, wygłoszony był na konferencji „Sport – nowy obszar kolekcji muzealnych i prywatnych” zorganizowanej przez Muzeum Sportu i Turystyki (11 października 2012 roku). Drugi, prezentujący Kolekcję Leopoldis, zgłoszony został do konferencji „Lwów, Wilno, Baranowicze. Radio na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej”, która odbywała się w Polskim Radio w Warszawie (21 listopada 2013 roku). Muzeum Niepodległości zaprezentowało przy okazji konferencji wystawę dokumentów i fotografii związanych z „Wesołą Lwowską Falą”. Zainteresowanie zwiedzających wzbudził pamiątnik Władzy Majewskiej oraz liczne pamiątki zarówno z okresu lwowskiego, jak i londyńskiego. Konferencję zorganizowano z okazji 85. rocznicy uruchomienia rozgłośni Polskiego Radia w Wilnie, 80. rocznicy nadania pierwszej audycji „Wesołej Lwowskiej Fali” oraz 75. rocznicy uruchomienia rozgłośni radiowej w Baranowiczach.

Dużą wagę przykładamy do tekstów informacyjnych, zestawień bibliograficznych, a także prezentacji książek i publikacji nadesłanych do redakcji. Niektóre z nich mają szansę na recenzję, wszystkie sukcesywnie przekazywane są do muzealnej biblioteki.

Wszystkim wydawcom i autorom dziękujemy za współpracę.

Tadeusz Skoczek